

آبریز و به صورت جامع و پویا، به یک ضرورت حتمی و حیاتی تبدیل کرده است.

هدف وزارت نیرو در زمینه مدیریت منابع آب کشور، دستیابی به مدیریت به هم پیوسته منابع آب با مشارکت مستقیم بخش های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، زیربنایی و خدماتی در محدوده هر یک از حوضه های آبریز کشور است البته رسیدن به این هدف باید به همراه سازگاری با شرایط اقلیمی، زیست محیطی، تعادل بخشی منابع آب، حفاظت کمی و کیفی منابع باشد تا در نهایت بهره برداری بهینه از منابع آب با رعایت حقوق همه ذینفعان و دسترسی عادلانه همه به آب سالم و کافی بر مبنای الگوهای مصرف مناسب و ارزش آب صورت بگیرد.

بدون شک یکی از عوامل مؤثر در ایجاد وضعیت فعلی منابع آب کشور ایران و بحران کم آبی، بعد از عامل مهم مصرف نامناسب در بخش های مختلف، اشکالات ساختاری حاکمیت و مدیریت آب است.

ساختار شاخه ای و مدیریت بخشی نگر منابع آب، نتیجه ای جز اتلاف وقت و سرمایه و کاهش چشم گیر بهره وری نخواهد داشت. لذا لازمه دستیابی به وضعیتی پایدار در منابع آب و بهره مندی عادلانه همه بخش های وابسته به آن تنها و تنها در گرو مدیریت به هم پیوسته منابع آب است.

مدیریتی در جهت رسیدگی به حداکثر منافع با استفاده از یک روش چند بخشی، هماهنگ، چند رشته ای، مشارکتی، انعطاف پذیر و شفاف.

در حال حاضر وضعیت مدیریت منابع آب در کشور چگونه است؟

در حال حاضر منابع آب کشور در سطح خرد به صورت استانی مدیریت می شود. با توجه به عدم مطابقت مرزهای سیاسی با مرزهای هیدرولوژیکی حوضه ها، مدیریت استانی مشکلاتی از جمله بخشی نگر و نگاه محلی به آب را به همراه دارد. درست است که شرکت های استانی آب، بر اساس قانون «تبدیل شرکت های آب منطقه ای به شرکت های آب استانی» صورت گرفته در حالیکه محدوده مطلوب برای مدیریت آب، حوضه آبریز است، بنابر این با هدف اصلاح ساختار و رفع مشکلات، تغییراتی در بخش حاکمیتی مدیریت آب کشور انجام شده که تأسیس «شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران» و ایجاد دفاتر مدیریت به هم پیوسته حوضه های آبریز از این جمله هستند.

کمیسیون تخصیص منابع آب هم که در ستاد حاکمیتی وزارت نیرو فعالیت می کند، با همین رویکرد، منابع آب حوضه های آبریز درجه ۲ را بررسی و برای آنها مجوز تخصیص آب صادر می کند.

از طرف دیگر با تصویب شورای عالی آب، به عنوان یک پایلوت، شورای هماهنگی مدیریت حوضه آبریز زاینده رود نیز تشکیل شده است. در حقیقت وزارت نیرو با تقسیم سطوح مدیریتی در ستاد و صف به ترتیب به شکل حوضه ای

و استانی، سعی می کند منابع آب به صورت بهینه مدیریت و امور مربوط به متقاضیان در سطح استان ها را تسهیل کند.

با توجه به شرایط فعلی که گفتید، آینده منابع آبی کشور چگونه رقم خواهد خورد؟

بر اساس بررسی های انجام شده، منابع آب تجدیدشونده کشور طی ۵ سال اخیر (منتهی به سال آبی ۹۰-۱۳۸۹) حدود ۱۲۰ میلیارد مترمکعب برآورد شده که طی سال های

اخیر حدود ۱۰ میلیارد مترمکعب از منابع آب تجدیدشونده کشور، در اثر بروز خشکسالی های پی در پی، افزایش بی رویه مصارف، تغییر اقلیم و ... کاسته شده است.

در سال آبی ۹۳-۹۲ نیز میزان بارش در کشور حدود ۲۱۸ میلی متر بوده که نسبت به سال آبی گذشته حدود ۸٪ و نسبت به درازمدت حدود ۱۰٪ کاهش

داشته است. در مورد رواناب های سطحی نیز بر اساس آمار سال آبی ۹۳-۹۲ (منتهی به مرداد ماه سال ۹۳)، روند کاهشی بوده به نحوی که میزان رواناب های سطحی نسبت به متوسط درازمدت، ۲۰ درصد کاهش نشان می دهد. حجم آب ورودی به سدها هم نسبت به سال گذشته حدود ۶٪ کاهش داشته و حجم خروجی از سدها نیز ۹٪ کاهش را نشان می دهد. این در حالی است که ۹۰ سد در کشور (با حدود ۵۱٪ از حجم کل مخازن) در حال حاضر کمتر از ۴۰٪ پر شده اند.

وضعیت آب زیرزمینی کشور هم مطلوب نیست به طوری که از ۶۰۹ محدوده مطالعاتی کشور، حدود ۲۹۷ محدوده شرایط ممنوعه و ممنوعه بحرانی دارند. همچنین متوسط افت سالانه آبخوان های کشور در دوره آماری ۹۲-۸۵، حدود ۴/۶۶ میلیارد مترمکعب می باشد و در حال حاضر کسری مخزن تجمعی آبخوان های کشور حدود ۱۱۰ میلیارد مترمکعب می باشد.

بر اساس اطلاعات آماربرداری دور اول بهنگام شده تا سال ۸۶-۱۳۸۵، سالانه حدود ۱۰۰ میلیارد مترمکعب

آب در کشور مصرف می گردد که حدود ۶۰ میلیارد مترمکعب از این مقدار از منابع آب زیرزمینی (چاه، قنات و چشمه های واقع در دشت ها) و ۴۰ میلیارد مترمکعب از منابع آب سطحی برداشت می شود. از کل مصارف

انجام شده در بخش های مختلف، حدود ۹۱/۵ میلیارد مترمکعب (۹۱/۵ درصد) در بخش کشاورزی و ۸/۵ میلیارد مترمکعب (۸/۵ درصد) در بخش های شهری و صنعتی استفاده می شود. همان گونه که مشخص است راندمان مصرف آب کشاورزی به عنوان بزرگترین مصرف کننده آب در کشور کمتر از ۴۰ درصد است.

روند کنونی مصرف به ما نشان می دهد که میزان مصرف از منابع آب تجدیدپذیر کشور حدود ۸۳٪ است و این

در حالی است که طبق استانداردهای جهانی توسعه پایدار منابع آب، این میزان نباید بیش از ۴۰ درصد باشد. از طرفی میزان سرانه آب تجدیدپذیر کشور نیز در حال حاضر (با BCM) ۱۱۵ منابع آب تجدید پذیر) حدود ۱۵۳۰ مترمکعب در سال است و کشور از این لحاظ در مرحله تنش آبی قرار دارد.

در چنین شرایطی حیات مناطق مرزی همچون مشهد که وابسته به سد دوستی و سیستان و بلوچستان که وابسته هیرمند است، به خاطر عدم رعایت حقایق مرزی به خطر افتاده است، دیپلماسی آب چه جایگاهی در برنامه های وزارت نیرو دارد؟

موضوع مدیریت آب موضوع پیچیده ای می باشد زیرا یک موضوع چندوجهی است که مسائل فنی حقوقی سیاسی و اجتماعی و زیست محیطی را شامل می شود. بنابر این اگر بخواهیم به عنوان مثال فقط با یک رویکرد فنی به سراغ مدیریت منابع آب برویم مسائل را پیچیده تر خواهیم کرد زیرا توجهی به لایه های اجتماعی و سیاسی آمیخته با موضوع آب نداشته ایم.

حدود ۶۰ درصد از منابع آب شیرین در منابع آب مشترک بین کشورها قرار گرفته است و حدود ۴۰ درصد جمعیت جهان نیز در این حوضه های آبریز مشترک که مرزهای سیاسی را قطع می کنند، سکونت دارند.

این موضوع در سطح ملی کشور نیز مصداق دارد

و همه حوضه های آبریز اصلی کشورمان به صورت مشترک بین استان های مختلف قرار گرفته اند. در سطح فراملی هم، جمهوری اسلامی ایران مثل خیلی از کشورها، دارای رودخانه های مشترک با کشورهای همسایه

در گذشته اقدامات زیادی در توسعه منابع آب در کشور انجام گرفته که هدف برخی از آنها توسعه محلی، بدون یکپارچه نگری و ارزیابی کمی و کیفی چرخه آب در کل حوضه، منطقه یا دشت بوده است

رسالت بخش آب در دوره جدید مدیریت اجرایی کشور، باید معطوف به تحقق بخشیدن به تحول بنیادین «تغییر رویکرد از توسعه فیزیکی ظرفیتهای تأمین آب» به «مدیریت تخصیص و تأمین پایدار و بر اساس مدیریت به هم پیوسته منابع آب» شود